

ISSN 2695-1584 (Print)

ISSN 2695-1592 (Online)

DOI:10.52058/2708-7530-2022-4(23)

VĚDA A PERSPEKTIVY

No 4(23)
2023

Тетяна Волоотовська 94
*РОЗВИТОК САМОМЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ*

Олена Казачінер, Юрій Бойчук 100
«HAPPY END» У ПРАКТИЦІ КАЗКОТЕРАПІЇ

Наталія Поліщук 113
*ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ*

Наталія Усенко 127
*ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ*

SÉRIE “Právní vědy”

Олександр Павлюк 137
*ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС
РОЗСЛІДУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ
ВІДНОСНО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ*

Володимир Цікало 152
*ПЕРСПЕКТИВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ВІДШКОДУВАННЯ
ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ГОСПО-
ДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА, В УМОВАХ ОНОВЛЕННЯ
КОРПОРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА*

SÉRIE “Filologie”

Oksana Hnatiuk 165
THE PROCESS OF FORMATION OF WRITER’S WORLDVIEW

SÉRIE “Historické vědy”

Сергій Куценко 174
*ВПЛИВ СЕЛЬДЖУЦЬКОГО СТИЛЮ НА РОЗВИТОК ІСТОРИКО-
КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В
ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІСТОРИКО-
АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)*

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4\(23\)-100-112](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4(23)-100-112)

Олена Казачінер

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри здоров'я людини,
реабілітології і спеціальної психології,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-4842-3857>*

Юрій Бойчук

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
професор кафедри здоров'я людини,
реабілітології і спеціальної психології, ректор,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-8583-5856>*

«HAPPY END» У ПРАКТИЦІ КАЗКОТЕРАПІЇ

Анотація. У статті з'ясовано та підтверджено той факт, що казки для дітей обов'язково повинні мати щасливий кінець. Це створює у дитини почуття психологічної захищеності, образ світлого майбутнього. обов'язковий HAPPY END («щасливий кінець») стає основним засобом цього виду арт-терапії, що допомагає дітям позбутися страхів і комплексів. Казка з «поганим кінцем» також є засобом навчання й виховання. Вона показує дитині, як себе відповідно поводити, чого робити не можна, як уникнути невдалого вибору, щоб зменшити негативні наслідки вчинків.

Багато казок відомих нам авторів, зокрема братів Грімм, у своєму первинному варіанті були більш жорстокими і суворими, тому їх переробляли таким чином, щоб змінити фінал казкового твору на краще.

На основі аналізу наукових та навчально-методичних праць із теми дослідження чітко окреслення форм представлення HAPPY END у казках та казкових творах, а також узагальнення проявів HAPPY END у казках на основі конкретних прикладів потребують обов'язкового вивчення.

У дослідженні було визначено форми представлення HAPPY END у казках та казкових творах – індивідуальну і суспільну. Індивідуальна форма

HAPPY END виявляється у покращенні життя казкового героя. Зазвичай це головний герой, із яким упродовж казкового сюжету відбуваються зміни на краще: герой отримує бажане, поліпшуються умови його життя, він може набувати чарівних позитивних якостей тощо. Суспільна форма стосується покращення життя як у кількох казкових героїв, так і в казковій країні загалом.

Було також узагальнено прояви HAPPY END у казках на основі конкретних прикладів: 1. У головного героя казки поліпшуються умови життя, можливо, відбувається зняття чар. 2. Головний герой позбавляється шкідливих звичок. 3. Зміна зовнішності головного героя на краще. 4. Боротьба із силами зла, одержання перемоги над ворогом або негативними казковими героями. 5. У казковій країні змінюється на краще політична, економічна, життєва ситуація у цілому.

Кожну казку можна видозмінювати й розвивати сюжет по-різному залежно від того, що зараз для дитини актуально.

Ключові слова: казкотерапія, казка, щасливий кінець, навчання, виховання

Olena Kazachiner

*Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of Human Health,
Rehabilitology and Special Psychology Department,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4842-3857>*

Yuriy Boychuk

*Doctor of Pedagogy, Professor, Correspondent Member of National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine, Professor of Human Health,
Rehabilitology and Special Psychology Department, Rector,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8583-5856>*

“HAPPY END” IN PRACTICE OF FAIRY-TALE THERAPY

Abstract. The article clarifies and proves the fact that fairy tales for children must necessarily have a happy ending. This creates a sense of psychological security in the child, an image of a bright future. Mandatory HAPPY END (“happy end”) becomes the main means of this type of art therapy, which helps children get rid of

fears and complexes. A fairy tale with a “bad ending” is also a means of learning and education. It shows the child how to behave accordingly, what not to do, how to avoid bad choices in order to reduce the negative consequences of actions.

Many fairy tales of the authors known to us, in particular the Grimm brothers, were more cruel and harsh in their original version, so they were reworked in such a way as to change the ending of the fairy tale work for the better.

Based on the analysis of scientific and educational-methodological works on the topic of research, a clear outline of the forms of presentation of HAPPY END in fairy tales and fairy-tale works, as well as a generalization of the manifestations of HAPPY END in fairy tales based on specific examples require mandatory study.

The research determined the forms of presentation of HAPPY END in fairy tales and fairy-tale works - individual and public. The individual form of HAPPY END is manifested in the improvement of the life of the fairy-tale hero. Usually, this is the main character, with which changes for the better occur during the fairy tale plot: the hero gets what he wants, the conditions of his life improve, he can acquire magical positive qualities, etc. Social form refers to the improvement of life both for a few fairy-tale characters and for the fairy-tale country in general.

Manifestations of HAPPY END in fairy tales were also summarized on the basis of specific examples: 1. the living conditions of the main character of the fairy tale improve, perhaps the spell is removed. 2. The main character gets rid of bad habits. 3. Changing the main character's appearance for the better. 4. Fighting against the forces of evil, winning over the enemy or negative fairy-tale heroes. 5. in a fairy-tale country, the political, economic and life situation as a whole is changing for the better.

Each fairy tale can be modified and the plot developed differently depending on what is relevant for the child now.

Keywords: fairy-tale therapy, fairy-tale, happy end, teaching, upbringing

Постановка проблеми. У казках відображаються усі аспекти людського життя: проектується моделі стосунків, визначаються цінності та ідеали, що сприяє формуванню духовно здорової, компетентної особистості. А обов'язковий HAPPY END («щасливий кінець») стає основним засобом цього виду арт-терапії, що допомагає дітям позбутися страхів і комплексів. Казка з «поганим кінцем» також є засобом навчання й виховання. Вона показує дитині, як себе відповідно поводити, чого робити не можна, як уникнути невдалого вибору, щоб зменшити негативні наслідки вчинків. Казкотерапія – це мова спілкування з дітьми, виховна система, виховання і лікування.

Казки у своїй більшості мають щасливий кінець. Це створює у дитини почуття психологічної захищеності, образ світлого майбутнього. Випробування, що випадають на долю героїв, виявляються потрібними для

того, щоб зробити їх мудрими і сильними [7]. Нехай в реальному житті це зовсім не так, проте потрібно запам'ятати: у фантастичній реальності все завжди закінчується добре, а погані герої або програють позитивним персонажам і йдуть назавжди, або стають на шлях істинний і змінюються в кращу сторону. У казці потрібно підняти певну проблему, зробити її моральною. Наприклад, показати, що через те, що герой багато разів обманював своїх друзів, він їх всіх розгубив. Або описати ситуацію, аналогічну сцені з «Золотого ключика», в якій Буратіно так легко вірить брехливим коту і лисиці, що закінчується для нього не дуже добре [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. К.Тищенко [2] було запропоновано та проаналізовано можливі видозміни кінцівок різноманітних українських народних казок – гуманні та негуманні.

У дослідженнях «10 фактів з життя, про які ніколи не розповідають у казках» [1] та «Як казки братів Грімм змінилися до невпізнання» [9] наголошується на тому, що зараз у кінематографі почалася нова хвиля екранізації казок – тепер з певним переосмисленням, додаванням певних елементів і так далі. У казках, природно, просуються думки про те, що добро завжди перемагає – саме так все і трапляється, щоб глядач міг згадати дитинство і насолодитися тим, як прекрасно обіграний щасливий кінець. Але багато людей навіть не замислюються, що самі казки були спочатку перероблені – первинні варіанти були набагато більш жорстокими і суворими. Деякі казки були навіть розроблені на основі реальних подій, одним з найяскравіших прикладів є «Білосніжка». Існує інформація про те, що вона заснована на реальних подіях, а саме на життя Маргарет фон Вальдек. Її брат володів шахтою і використовував маленьких дітей як шахтарів, а коли вони ставали непридатними для роботи, давав їм отруєні фрукти, щоб позбутися них. Більше того, мачуха Маргарет заздрила її красі, тому відіслала дівчину з дому. В результаті у Маргарет трапився роман із принцом Іспанії, за що її і отруїли. Це дуже сильно нагадує сюжет всесвітньо відомої казки, в якій все набагато більш ясно і райдужно [1].

Серед 10 фактів з життя, про які ніколи не розповідають у казках, було названо такі [1]: 1) Не завжди є хтось, хто вас врятує; 2) Пісні під час роботи; 3) Ідеальна зачіска; 4) Краса може мати різні форми; 5) Негарний – не означає поганий; 6) Прийомні батьки; 7) Твердість проти доброти; 8) Баланс роботи і розваги; 9) Не завжди можна повернути минуле; 10) Погані речі трапляються.

Крім того, оригінальні версії казок братів Грімм закінчувалися зовсім не так по-дитячому щасливо і райдужно, як у диснейських мультиках [9].

У розвідці [9] визначено, які фрагменти казок братів Грімм у першому виданні були змінені або зовсім вирізані з більш пізніх версій тексту, а саме:

1. Біологічні матері перетворилися на мачух

2. Вагітність Рапунцель приховали
3. Феї отримали нову назву
4. Сестри Попелюшки ну дуже хотіли заміж

5. Певні історії зовсім викинули. У першому виданні «Казок братів Грімм» було 156 казок, а в остаточному виданні – 210, але вони не тільки додали нові історії. Деякі казки були занадто жахливими, тож їх просто неможливо було підвести під прийнятні стандарти.

Таким чином, аналіз наукових та навчально-методичних праць із теми дослідження свідчить про те, що в них наголошується на обов'язковій наявності в казках щасливого кінця. Проте чітке окреслення форм представлення HAPPY END у казках та казкових творах, а також узагальнення проявів HAPPY END у казках на основі конкретних прикладів потребують обов'язкового вивчення.

Мета статті - визначити форми представлення HAPPY END у казках та казкових творах, а також узагальнити прояви HAPPY END у казках на основі конкретних прикладів.

Виклад основного матеріалу. Те, що казки обов'язково мають щасливий кінець, відомо нам із раннього дитинства [4]. Професор Толкін називав радість щасливого закінчення головною ознакою чарівної казки [10, с. 70]. В есе «Про чарівні казки» він пише: «Утіха чарівної казки... У казковому (трансцендентному) контексті вона кожен раз постає перед нами як раптова і дивна милість, на повторення якої ніколи не можна розраховувати... Чарівна казка не заперечує можливості скорботи і поразки, які є необхідною умовою наступної перемоги. Та всупереч всьому, казка заперечує повну поразку у фіналі, і тому вона – добра звістка, що несе відтінок трансцендентної радості, тієї, що за межами цього світу, радості, пекучої, мов скорбота» [10, с. 68].

У методичних рекомендаціях щодо вивчення казок «Хлопчик-зірка» та «Щасливий принц» Оскара Уайльда [5] автором було проаналізовано кінцівки цих двох творів та порекомендовано, як працювати над ними під час позакласної роботи з учнями 5 класу.

Серед рекомендацій щодо написання власної корекційної чи психотерапевтичної казки (які стосуються фінальної частини казки) визначено [6]:

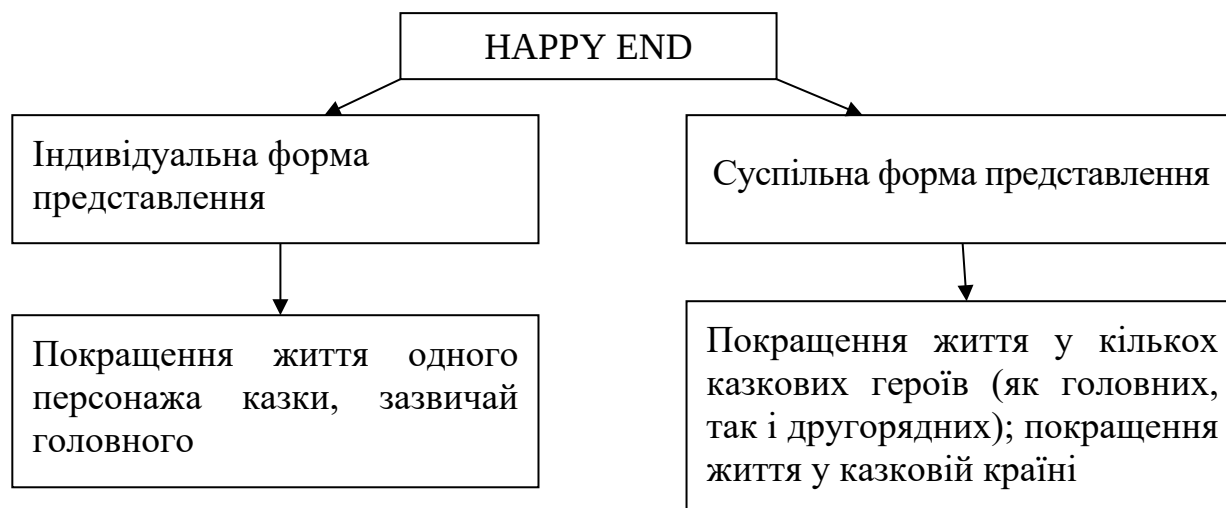
1. Придумайте негативних персонажів, які завжди заважають головним героям, але, зрештою, будуть покарані. Такі сюжети вчать дітей розуміти, що це добре, нехай навіть у дорослому світі не так просто оперувати подібними категоріями. Наприкінці казки негативний герой може або виправитися, або самоусунутись, вбивати його не варто навіть у добрих цілях.

2. Відправте головного героя казки та його друзів у подорож, мета якої – знайти щось важливе, виконати своє призначення, допомогти комусь. У міру проходження шляху дозвольте персонажу зустріти нових друзів, яким він зможе прийти на виручку, а ті відплатять йому добром у потрібний час.

3. Закінчіть казку таким чином, щоб усі мрії головного героя, задумки здійснилися, всі, кому потрібна була допомога, отримали її та жили довго та щасливо.

У казках та казкових творах HAPPY END може бути представлено як у індивідуальній, так і у суспільній формі. Індивідуальна форма HAPPY END виявляється у покращенні життя певного, лише одного, казкового героя. Зазвичай це головний герой, із яким упродовж казкового сюжету відбуваються зміни на краще: герой отримує бажане, поліпшуються умови його життя, він може набувати чарівних позитивних якостей тощо. Суспільна форма стосується покращення життя як у кількох казкових героїв, так і в казковій країні загалом (рис. 1).

Рис. 1. *Форми представлення HAPPY END у казках та казкових творах*

Отже, виникає потреба у систематизації проявів HAPPY END у казках.

1. У головного героя казки поліпшуються умови життя, можливо, відбувається зняття чар. Головний герой починає жити краще, у нього з'являються, наприклад, гроші, гарний будинок, чарівні предмети, нові добрі друзі.

Наприклад, у корейській народній казці «Людині без праці жити не можна» головний герой, ледачий хлопець Пудор, поступово стає працьовитим, гарним, допомагає батькам по господарству. Схожу сюжетну лінію ми бачимо і в українській народній казці «Ох».

У чеській народній казці «Дванадцять місяців» бідна дівчина отримує нагороду від братів-місяців, стає господаркою в своєму будинку, а її мачуха та сестра залишаються покараними.

Умови життя та зовнішність поліпшуються й у Іванка, головного героя казки П.Єршова «Коник Горбоконик».

Слід підкреслити, що життя героя покращується лише внаслідок певних казкових складних випробувань. Спочатку головний казковий персонаж зазнає труднощів, інші герої можуть навіть шкодити йому (наприклад, казка «Попелюшка»). Проте упродовж сюжету життя героя змінюється; наприклад, він може допомагати іншим, не відмовляти у цій допомозі, за що доля його нагороджує (наприклад, казки «Морозко», «Гуси-лебеді» тощо).

2. *Головний герой позбавляється шкідливих звичок.* Наприклад, у казці В.Жилінскайте «Замок Брехунів» маленький хлопчик Дінас внаслідок пригод стає правдивим.

У мультфільмі «Примхлива принцеса» (за мотивами казки братів Грімм «Король Дроздобород») принцеса позбавляється примхливості, вередливості, перестає капризувати і виходить заміж за гарного короля.

У казковому вірші С.Маршака «Грицькові книжки» хлопчик-нечупара Гриць буде дбайливо ставитися до книжок.

Прикладів казок, у яких герой позбавляється шкідливих звичок (примхливості, капризності, вередливості, брехливості, неохайності тощо) можна навести дуже багато. Серед таких: Н.Шоріна «Про Буку», Ю.Кузнецова «Казка про Вереду», С.Михалков «Про дівчинку, яка погано їла», В.Воробйов «Капризка», Л.Легостаєва «Невидиме чудовисько»; мультфільми: «Спортландія», «Сестрички-звички», «Каприз», «Дзеркальце», «Ледащиця Василиса» та інші.

3. *Зміна зовнішності головного героя на краще.* У відомим усім дітям казкових творах К.Чуковського «Мийдодір», «Федорине горе», С.Могилевської «Про Машеньку та Королеву Зубну Щітку», мультфільмі «Пташка Тарі» внаслідок пригод головні герої починають стежити за своєю зовнішністю, дотримуватися правил особистої гігієни.

У казці Г.Х.Андерсена «Гидке качення» маленьке некрасиве каченя перетворюється на прекрасного білого лебедя.

4. *Боротьба із силами зла, одержання перемоги над ворогом або негативними казковими героями.* Наприклад, у китайських народних казках казки «Брати Лю», «Жовтий лелека», «Чарівний пензлик Маляна» бідні, але добрі та красиві душею люди одержують перемогу над жорстокими китайськими імператорами.

У казці Г.Х.Андерсена «Снігова королева» дівчинка Герда рятує свого друга, хлопчика Кая, та вони перемагають Снігову королеву. До речі, у цій казці Г.Х.Андерсеном показано перемогу тепла над холодом, зокрема душевного тепла над душевним холодом.

5. *У казковій країні змінюється на краще політична, економічна, життєва ситуація у цілому.* Наприклад, покращення життя у Країні Овочів, у Країні Брехунів ми спостерігаємо у творах Дж. Родарі «Пригоди Цибуліно», «Джельсоміно у Країні Брехунів». Автором показано політичну революцію;

через перемогу відбувається налагодження життя у країні, яку різними способами було захоплено, у якій існували неправильні порядки. Схожу мету має й твір В.Губарева «Королівство Кривих дзеркал».

Головні персонажі казок Л.Гераскіної «У Країні Невивчених уроків», М.Вольпіна «Острів помилок» рятують мешканців казкової країни від різноманітних власних помилок через неправильно виконані шкільні завдання.

У казковому творі С.Михалкова «Веселе сновидіння, або сміх крізь сльози» головний герой, хлопчик-п'ятикласник, допомагає шаховим фігурам, мешканцям Країни Ігор, одержати перемогу над гральними картами.

Зазначимо, що спільним у цих творах є існування якоїсь казкової країни, порядок життя в якій хтось порушує. Життя мешканців цієї країни погіршується. До казкової країни потрапляє або хтось добрий, сильний, не залежний від цього життя (наприклад, Джельсоміно («Джельсоміно у Країні Брехунів»); хлопчик Андрійко Попов («Веселе сновидіння, або сміх крізь сльози»)), або той, хто безпосередньо порушив цей порядок (наприклад, маленький ледар Вітя Перестукін («У Країні Невивчених уроків») або Миколка Сорокін «Острів помилок»). Цьому героєві доводиться допомагати мешканцям казкової країни налагоджувати її життя.

Таким чином, HAPPY END у цьому випадку полягає у врятуванні казкової країни та налагодження у ній звичного життя.

Способи представлення HAPPY END та приклади казкових творів, що відповідають цим способам, наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Представлення HAPPY END у казкових творах

Узагальнені прояви HAPPY END у казках	Приклади казкових творів
Поліпшення умов життя головного героя, зняття чар	Українська народна казка «Ох», корейська народна казка «Людині без праці жити не можна», чеська народна казка «Дванадцять місяців», П.Єршов «Коник Горбоконик», Г.Х.Андерсен «Дюймовочка» та інші
Головний герой позбавляється шкідливих звичок	В.Жилінскайте «Замок Брехунів», С.Михалков «Свято Неслухняності», С.Лагерлеф «Дивовижна подорож Нільса з дикими гусьми», мультфільм «Примхлива принцеса» (за мотивами казки братів Грімм «Король Дроздобород»), О.Уайльд «Хлопчик-Зірка», Г.Х.Андерсен «Історія про дівчинку, яка наступила на хліб», В.Воробйов «Капризка», Н.Шоріна «Про Буку», мультфільм «Спортландія», С.Маршак «Грицькові книжки» та інші

Зміна зовнішності головного героя на краще	К.Чуковський «Мийдодір», «Федорине горе», С.Могилевська «Про Машеньку та Королеву Зубну Щітку», Г.Х.Андерсен «Гидке каченя», мультфільм «Пташка Тарі» та інші
Боротьба із силами зла, одержання перемоги над ворогом або негативними казковими героями	Китайські народні казки «Брати Лю», «Жовтий лелека», «Чарівний пензлик Маляна», Г.Х.Андерсен «Снігова королева», «Дикі лебеді» та інші
У казковій країні змінюється на краще політична, економічна, життєва ситуація у цілому	Дж. Родарі «Пригоди Цибуліно», «Джельсоміно у Країні Брехунів», Л.Гераскіна «У Країні Невивчених уроків», М.Вольпін «Острів Помилок», С.Михалков «Веселе сновидіння, або сміх крізь сльози», В.Губарєв «Королівство Кривих дзеркал» та інші

Кожну казку можна видозмінювати й розвивати сюжет по-різному залежно від того, що зараз для дитини актуально. Можна продовжити казку, змінивши її закінчення так, щоб вона вчила знаходити вихід зі складної ситуації й показувала дитині такі моделі поведінки, які знадобляться їй у житті [2].

Слід також підкреслити, що щасливим кінцем, фіналом казкового твору, мультфільму (в т.ч. за мотивами казки) може бути й навчання дітей справжньої дружби, цінування друзів, навчання вміти відрізняти справжню дружбу, друзів від хибних, допомозі у скрутному становищі (наприклад, мультфільм «Найбільший друг»).

Наведемо кілька прикладів вправ і завдань, що стануть у нагоді вихователям, вчителям початкових класів, вчителям мов і літератури, фахівцям у сфері спеціальної та інклюзивної освіти (логопедам, дефектологам), практичним психологам та іншим фахівцям щодо роботи з дітьми як під час уроку, в позакласній діяльності, так і під час корекційно-розвиткової роботи. Ці вправи і завдання є універсальними, тобто їх можна застосовувати під час роботи з різними казками та казковими творами.

1. Казка з незавершеною фінальною частиною. Потрібно завершити сюжет так, щоб кінець був щасливим.

2. Пропонується 3-4 малюнки, що зображують варіанти кінця однієї й тієї самої казки. Діти / дитина мають / має обрати той, що підходить найбільше до сюжету, або той, яким би хотілося завершити казку. Обов'язкове обґрунтування вибору. Фінали можуть бути як позитивними, так і негативними.

3. Трансформація негативного завершення казки на позитивне.

4. Придумати сюжет власної казки з нещасливим кінцем. Перетворити нещасливий кінець на щасливий. Як варіант – трансформація фіналу вже існуючої казки на позитивний у парах, мікрогрупах чи індивідуально.

5. Придумати сюжет власної казки зі щасливим завершенням.

6. Ознайомлення з екранною версією казки, що має не дуже щасливий кінець. Перегляд мультфільму або дитячого кінофільму. Пропонується знайти і зробити «стоп-кадр», звідки починається негативний розвиток подій. Після «зупинки» пропонуємо головному герою зробити вчинок, що призведе до щасливого завершення казки.

7. Робота з зображеннями окремих казкових героїв однієї й тієї ж казки. Здебільшого це мають бути негативні персонажі. Пропонуємо дитини / дітям придумати шляхи зміни їхньої поганої поведінки, придумати, як ці герої зміняться на краще, за рахунок чого. Після цього пропонуємо зробити видозміну казкового сюжету.

8. Якщо у казці виникла конфліктна ситуація, пропонуємо знайти спеціального персонажа, який би допоміг розв'язати конфлікт.

9. Порівняння різних варіантів завершення однієї й тієї ж казки братів Грімм, Ш.Перро (гуманних та негуманних). Бесіда. Таку вправу краще пропонувати більш старшим дітям.

10. Придумати винагороду для позитивних казкових героїв / покарання для негативних казкових героїв (казка на вибір). Слідкуємо, щоб покарання було заслужене та не занадто жорстоке – надаємо можливість цьому героєві виправитися.

Як приклад можна навести екранізацію казки братів Грімм «Пані Метелиця». У кінофільмі та первинному варіанті (1963 рік) фінал казки є нещасливим для однієї з головних героїнь, вона залишається покараною. У сучасному німецькому кінофільмі за мотивами казки з однойменною назвою (2008 рік) (<https://www.youtube.com/watch?v=QRcz4Ej6mJU>) фінал казки є іншим. Ледачій та зухвалій дівчинці надається шанс виправити свої помилки і стати дуже гарною як зовні, так і внутрішньо. Їй навіть каже голос пані Метелиці: «Усе може змінитися! Хоч завтра! Якщо сама захочеш!» І дівчинка щиросердно допомагає тим, хто потребує її допомоги: метеликові – врятуватися від павука, маленькому песикові – витягнути колючку з лапки; вона повертає сестрі брошку, яку відібрала. У кінці казки героїня отримує нагороду – можливість танцювати на святі з добрим і гарним хлопчиком, який їй завжди подобався, і жити в злагоді у своїй родині та односельцями.

11. Пропонуємо ознайомитися, як на казку впливали історичні зміни, як змінювалися казкові герої (змій – диявол – залізноноса баба – мачуха).

12. Пропонуємо поміркувати над таким: «Жінки – це пасивні панянки, яких лише чоловіки можуть врятувати», «Шлюб – найкраща винагорода (не бути заміжньою (або одруженим) – це невдача)», «Спільна риса диснейських принцес – їхня підвищена домовитість». Такі стереотипи є у різних казках. У яких казках вони зустрічаються? Чи варто їх підтримувати?

13. У давніх казках добрим героям у боротьбі зі злом допомагали різні персонажі. Залучаємо дітей пригадати їх та намалювати, хто кому допоміг. Можна запропонувати придумати свого героя (супергероя).

14. Трансформація варіанта 13: добрим казковим героям хтось шкодив. Залучаємо дітей пригадати їх та намалювати, хто кому нашкодив. Можна запропонувати придумати свого героя.

15. На основі аналізу різних казок виокремити різні типи конфліктів, що трапляються у цих казках (наприклад, конфлікт між мачухою та сиріткою). Пропонуємо навести приклади одного й того ж типу конфлікту в різних казках.

16. «Що окремо вирізняє українські казки, так це відсутність стовідсотково негативних персонажів». «У давніх українських казках зло могло бути з одного боку грізним, а з другого – помічним». «Світ казки – це світ нескінченних перетворень і трансформацій, які відображають зміни у суспільстві та людському мисленні. Особливо це помітно в українських казках на прикладі трансформацій головного злотворця». Залучаємо дітей обговорити ці позиції, висловити аргументи «за» і «проти».

Висновки. Таким чином, сказане вище дозволило дійти висновку про те, що казки для дітей обов'язково повинні мати щасливий кінець. Це створює у дитини почуття психологічної захищеності, образ світлого майбутнього. Багато казок відомих нам авторів, зокрема братів Грімм, у своєму первинному варіанті були більш жорстокими і суворими, тому їх переробляли таким чином, щоб змінити фінал казкового твору на краще.

У дослідженні ми визначили форми представлення HAPPY END у казках та казкових творах – індивідуальну і суспільну (рис. 1). Індивідуальна форма HAPPY END виявляється у покращенні життя казкового героя. Зазвичай це головний герой, із яким упродовж казкового сюжету відбуваються зміни на краще: герой отримує бажане, поліпшуються умови його життя, він може набувати чарівних позитивних якостей тощо. Суспільна форма стосується покращення життя як у кількох казкових героїв, так і в казковій країні загалом.

Нами також було узагальнено прояви HAPPY END у казках на основі конкретних прикладів (таблиця 1): 1. У головного героя казки поліпшуються умови життя, можливо, відбувається зняття чар. 2. Головний герой позбавляється шкідливих звичок. 3. Зміна зовнішності головного героя на краще. 4. Боротьба із силами зла, одержання перемоги над ворогом або негативними казковими героями. 5. У казковій країні змінюється на краще політична, економічна, життєва ситуація у цілому.

Кожну казку можна видозмінювати й розвивати сюжет по-різному залежно від того, що зараз для дитини актуально [11].

Проте проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів задекларованого питання. Перспективою для подальших наукових пошуків

може, на нашу думку, стати розробка методичних рекомендацій щодо особливостей роботи педагога з дітьми над казкою у частині зміни її фінальної частини, якщо вона не є щасливо завершеною. Крім того, з літературознавчої точки зору, цікавим було б провести розвідки щодо первинних варіантів відомих нам із дитинства казок різних авторів та їх поступової видозміни до того вигляду, який ми знаємо зараз.

Література:

1. 10 Фактів з життя, про які ніколи не розповідають у казках. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://faqukr.com/publikacii-ta-napisannja-statej/161460-10-faktiv-z-zhittja-pro-jaki-nikoli-ne.html>
2. Казки зі щасливим кінцем, які навчають. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/04/8/223546/>
3. Казки, які склали учні. Як складати казку самостійно - поради початківцям. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thetrip.ru/uk/dlya-zelenyh-glaz/skazki-kotorye-sochinili-ucheniki-kak-sochinyat-skazku/>
4. Канчура Є.О. Природна і штучна радість у щасливому фіналі чарівної казки // Сучасні літературознавчі студії. – К., 2006. – Вип. 3. – С. 93-99.
5. Методичні рекомендації щодо вивчення казок «Хлопчик-зірка» та «Щасливий принц» Оскара Уайльда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-schodo-vivchennya-kazok-hlopchik-zirka-ta-schasliviyy-princ-oskara-uaylda-291687.html>
6. Написати свою казку – виконати бажання, самозцілюючі казки. Казки, написані дітьми. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rt82.ru/uk/the-theory-of-suppression/napisat-svoyu-skazku-ispolnit-zhelanie-samoiscelayushchie-skazki-skazki/>
7. Скільки народів – стільки казок. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kultura-poltava.gov.ua/novyny/skilki-narodiv-stilki-kazok/>
8. Як бути щасливими без казки з щасливим кінцем. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moyezdorovya.com.ua/yak-buti-shhaslivimi-bez-kazki-z-shhaslivim-kintsem/>
9. Як казки братів Грімм змінилися до невпізнання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thing.com.ua/blog/changes-in-brothers-grimm-tales/>
10. Tolkien J.R.R. On Fairy-stories. The Tolkien Reader. – New York: Balantine Books, 1966. – 267 p.
11. Sirenko P, Korolinska S, Sirenko Y. Features interference EMG leg extensor muscles of skilled players in the context of the special exercises. Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports. 2013;17(7):70-6.

References:

1. 10 Faktiv z zhyttya, pro yaki nikoly ne rozpovidayut' u kazkakh [10 Facts from life which are not told about in fairy-tales]. Retrieved from: <https://faqukr.com/publikacii-ta-napisannja-statej/161460-10-faktiv-z-zhittja-pro-jaki-nikoli-ne.html> [in Ukrainian]
2. Kazky zi shchaslyvym kintsem, yaki navchayut' [Fairy-tales with happy end, which teach]. Retrieved from: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/04/8/223546/> [in Ukrainian]
3. Kazky, yaki sklaly uchni. Yak skladaty kazku samostiyno – porady pochatkivtsyam [Fairy-tales created by schoolchildren. How to make up a fairy-tale independently – pieces of advice for beginners]. Retrieved from: <https://thetrip.ru/uk/dlya-zelenyh-glaz/skazki-kotorye-sochinili-ucheniki-kak-sochinyat-skazku/> [in Ukrainian]

4. Kanchura, Ye.O. (2006). Pryrodna i shchuchna radist' u shchaslyvomu finali charivnoyi kazky [Natural and artificial joy in modern end of a magic fairy-tale]. *Suchasni literaturoznavchi studiyi – Modern literary studies*, 3, 93-99. [in Ukrainian]
5. Metodychni rekomendatsiyi shchodo vyvchennya kazok «Khlopchyk-zirka» ta «Shchaslyvyy prynts» Oskara Uayl'da [Methodical recommendations for studying fairy-tales “A Boy-Star” and “A Happy Prince” by Oscar Wilde]. Retrieved from: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-schodo-vivchennya-kazok-hlopchik-zirka-ta-schasliviy-princ-oskara-uaylda-291687.html> [in Ukrainian]
6. Napysaty svoyu kazku – vykonaty bazhannya, samozsilyuyuchi kazky. Kazky, napysani dit'my [To write one's own fairy-tale – to make a wish come true, self-recovering fairy-tales. Tales written by children]. Retrieved from: <https://rt82.ru/uk/the-theory-of-suppression/napisat-svoyu-skazku-ispolnit-zhelanie-samoiscelyayushchie-skazki-skazki/> [in Ukrainian]
7. Skil'ky narodiv – stil'ky kazok [As many people – as many fairy-tales]. Retrieved from: <https://kultura-poltava.gov.ua/novyny/skilki-narodiv-stilki-kazok/> [in Ukrainian]
8. Yak buty shchaslyvymy bez kazky z shchaslyvym kintsem [How to be happy without a fairy-tale with a happy end]. Retrieved from: <https://moyezdorovya.com.ua/yak-buti-shhaslivimi-bez-kazki-z-shhaslivim-kintsem/> [in Ukrainian]
9. Yak kazky brativ Hrimm zminylysia do nevpiznannya [How the fairy tales of Brothers Grimm changed beyond recognition]. Retrieved from: <https://thing.com.ua/blog/changes-in-brothers-grimm-ales/> [in Ukrainian]
10. Tolkien, J.R.R. (1966). On Fairy-stories. The Tolkien Reader. New York: Balantine Books.
11. Sirenko P, Korolinska S, Sirenko Y. Features interference EMG leg extensor muscles of skilled players in the context of the special exercises. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2013;17(7):70-6.